

КРАТОК ДОКУМЕНТ ЗА ЈАВНИ ПОЛИТИКИ БР.14/2021

УЧЕЊЕТО ЗА БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈА ФУНКЦИОНИРА, ОСТАНУВА УШТЕ ОБРАЗОВАНИЕТО

МИША ПОПОВИЌ

Оваа публикација е изработена во рамките на проектот „Антикорупциска едукација за ученици од средно образование“ со финансиска помош од Амбасадата на Кралството Холандија во Скопје, имплементиран од Институтот за демократија „Социетас Цивилис“ Скопје заедно со Државната комисија за спречување корупцијата.

Импресум

Наслов: Учењето за борба против корупција функционира, останува уште образованието

Автор: Миша Поповиќ

Издавач: Институт за демократија „Социетас Цивилис“ - Скопје

Дизајн: Матеа Лондза Шумковска

Публикацијата може бесплатно да се преземе на:

<http://www.idscs.org.mk>

Кон крајот на 2020 година, повеќе од 600 ученици во осум средни училишта во Северна Македонија поминаа минимум два наставни часа едукација на тема корупција.¹ Овие наставни часови беа реализирани користејќи ги наставничките и ученичките помагала развиени во рамки на проектот „Антикорупциска едукација во средните училишта во Северна Македонија“, спроведен од Институтот за демократија и Државната комисија за спречување на корупцијата, во соработка со Министерството за образование и наука и Бирото за развој на образованието, помогнато од Амбасадата на Кралството Холандија.² На часовите им претходоа подготовка на материјалите и обука на 13 наставници кои ги спроведоа часовите.^{3,4} Целта беше да се пренесат знаења и вештини за учениците да можат да ја препознаваат корупцијата, како и каде е најдоброто место да ја пријават. Поаѓалиштето за оваа иницијатива беа резултатите од големи истражувања на јавното мислење, каде најмладата генерација (18-29 години) веќе одредено време има компаративно полош резултат во препознавање и прифаќање на корупцијата. Со таа цел, се испитуваа начини како да се интервенира во образованието, за да се подобрат резултатите на идните генерации. Општествената цел е да се креираат генерации кои не толерираат корупција, знаат каде да ја пријават и се спремни да се вклучат во борбата.

За да го провериме успехот во едукативниот процес, изготвивме прашалник кој учениците го одговараа двапати. Првиот пат го одговараа пред часовите, а вториот бран е неколку дена по последниот час. Периодот на спроведување на наставата беше помеѓу октомври и декември 2020 година. Значајно ограничување на целиот процес секако беше онлајн наставата, која не е оптимален начин за да се пилотира наставна програма и ја ограничува групната работа на час. Дополнително, за самото мерење на успех прашалникот беше дистрибуиран онлајн, па така учеството во тестирањето можеше да биде само доброволно. На крајот, 347 ученици учествуваа во првото тестирање а 287 во второто. Степенот на одговори наспроти целата популација е задоволителен а големината на двата примероци повеќе од доволни за да се изведат статистичките анализи.

Одговорите на прашањата се анализирани групно и поединечно, новосмисла на резултат, се групираат во четири групи: препознавање на корупцијата, знаење каде е соодветно да се пријави, препознавање на елементи на дефиницијата и вредносни ставови кои се поврзани со корупцијата. За да се воедначат резултатите на иста скала за сите четири елементи, искористено е процентуално рангирање на сите одговори, кои понатаму се споредуваат поделени по двата брана за да се процени успехот на наставните помагала и процесот на пренос на знаење.

¹ Повеќе информации за пилотирањето на програмата на: <https://bit.ly/3nqfxJF>. Осумте средни училишта се:

1. СМУГС „Д-р. Панче Караџозов“ – Скопје
2. СОУ Гимназија „Славчо Стојменски“ – Штип
3. СОУ „Гостивар“ – Гостивар
4. СОУ „Нико Нестор“ – Струга
5. СОУ Гимназија „Јосип Броз - Тито“ – Битола
6. СОУ Гимназија „Зеф Љуш Марку“ – Скопје
7. СОУ „8 Септември“ – Тетово
8. СОУ Гимназија „Никола Карев“ - Скопје

² Повеќе информации на веб страната: <https://bit.ly/3dUJ7UP>

³ Прирачниците може да се најдат на: <https://bit.ly/3sUIGiB>

⁴ Повеќе информации за обуката на наставниците може да се најдат на: <https://bit.ly/3gCilCi>

Препознавање на корупција

Препознавањето на корупцијата е основата за градење на граѓани кои ќе може во иднина да знаат кога се жртва или сведочат корупција. На тој начин се воспоставува можноста тие понатаму да учествуваат во борбата против корупцијата.

На учениците им се претставени повеќе ситуации, и побарано е за секоја од нив да кажат дали се или не се корупција. Сите ситуации имаат значајни елементи на корупција и судир

на интерес, па рангирањето е направено според бројот на препознаени ситуации.

Анализата покажува статистички значајна разлика помеѓу резултатите од двата брана на истражување – пред пилотирање и по пилотирање на наставата. Така додека просекот од учениците не успеал да ја помине границата од 50% од најдобриот постигнат резултат, по наставата тој изнесува 54,4.

Табела 1: Препознавање на корупција - споредбено рангирање на резултатите

	Просечен резултат	Стандардна девијација
Пред настава	46,5	28,1
По настава	54,4	28,5

Со t-test на независни примероци утврдена е статистички значајна разлика

Деталниот преглед ја потврдува општата слика, но овозможува подобар увид во некои слаби точки кои во иднина треба да се подобрат. Така, подобрувањето на препознавањето на судирот на интереси⁵ потребно е да се подобри, со повеќе

работа и примери на часот. Забележителен успех е видлив во препознавањето на типична пракса во образованието кога оценката се поврзува со купување на учебник од професор, што е одлична подготовка за периодот на високо образование.

⁵ Тоа се одговорите на прашањата:

- А) Да бидете директор на Комунално претпријатие и во исто време да имате фирма која им ги изнајмува камионите
- Б) Земање приватни часови кај професор кој ти го предава предметот на училиште

График 1: Детален преглед на одговори за препознавање на корупцијата

За секоја од состојбите кажете дали се или не се корупција
(претставани само одговорите „да“) %

Накучо, наставата и материјалите применети во пилотирањето ја постигнале целта и обемот на препознавање на корупцијата е подобрен. Со зголемен обем на работа,

очекувано е дека резултатите ќе се подобруваат и ќе достигнат посакувани нивоа на препознавање, во над 90% од случаите.

Дефинирање на корупцијата

Значајно помагало во препознавањето на корупцијата е сопствената дефиниција по која испитаниците се водат. Тргувајќи од основната дефиниција на корупцијата, која е злоупотреба на доверената должност за прибавување на материјална или нематеријална корист, препознавањето на корупцијата ќе зависи и од можноста да се напушти вообичаеното подразбирање на корупцијата преку размена на мито. Затоа, ги прашавме учениците за повеќе ситуации кои ги операционализираат елементите на интерес, влијание и мито.

За секоја од ситуациите учениците одговараа на тростепена скала од неточно, делумно точно и целосно точно. Вкупниот резултат е просечна вредност на одговорите со неколку одговори сметани во спротивна насока бидејќи не содржат апсолутно неопходни елементи на корупција.⁶

Анализата покажа дека по наставата просечниот резултат на процентуално рангирање на одговорите скокнал од 47,5 на 53,2 со што може да се тврди дека материјалите и наставниците успеале да го подобрат разбирањето за корупцијата.

Табела 1: Препознавање на корупција - споредбено рангирање на резултатите

	Просечен резултат	Стандардна девијација
Пред настава	47,5	27,8
По настава	53,2	29,1

Со t-test на независни примероци утврдена е статистички значајна разлика

Најголемото подобрување се забележува во елементите поврзани со парична размена, но охрабрува скромното подобрување на резултатот кај уверувањето дека корупцијата не секогаш е врзана со пари, избрани политичари или пак директно видлива штета. Овој тренд

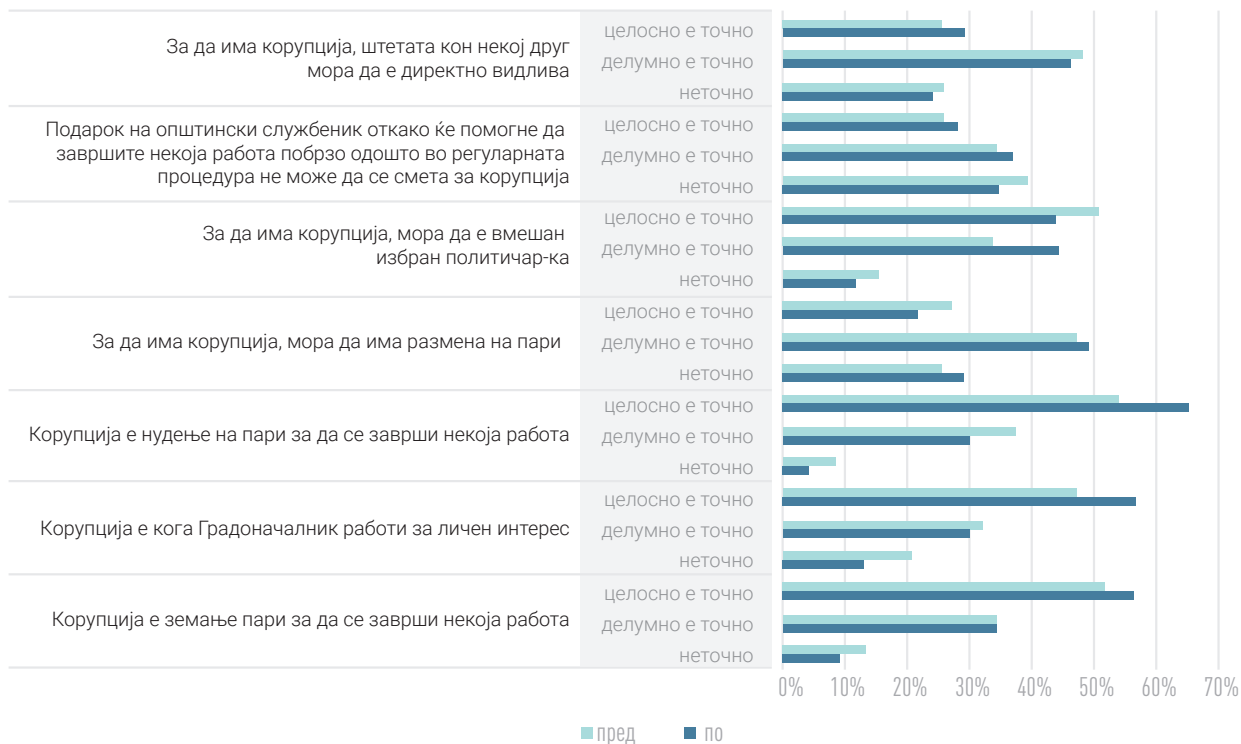
потребно е да се подобри преку зголемена интеракција и обуки на наставниците односно фокус на овие елементи. Ова ќе помогне да се подобри разбирањето на корупцијата во секојдневниот живот и со тоа подготват идните генерации за тоа што претстои.

⁶ Тоа се прашањата:

- А) За да има корупција, мора да има размена на пари
- Б) За да има корупција, мора да е вмешан избран политичар-ка
- В) За да има корупција, штетата кон некој друг мора да е директно видлива

График 2: Препознавање на операционални елементи на дефиниција на корупција

Препознавање операционални елементи на дефиниција на корупција

Пријавување корупција

Третата димензија на истражувањето беше институции, односно места каде корупцијата треба да се пријави. Од испитаниците баравме да ни ги обележат сите институции односно актери каде тие би пријавиле корупција. За секое од одбраните места се подобрува индивидуалниот резултат, освен за опциите кои сугерираат дека пријавувањето се доживува повеќе како раскажување анегдота отколку пријавување случај. Поконкретно исклучени од бодирање се

ситуациите во кои се пријавува кај пријатели или на социјални мрежи (тикток).

Анализата и во овој случај утврди статистички значајно подобрување, односно од просечниот процентуален ранг од 46,6 по наставата се искачува над 50 односно просечната оценка е 54,3. Ова значи дека наставата го подобрила знаењето за тоа каде треба да се пријави корупцијата.

Табела 3: Препознавање на места за пријавување корупција

	Просечен резултат	Стандардна девијација
Пред настава	46,6	26,6
По настава	54,3	26,4

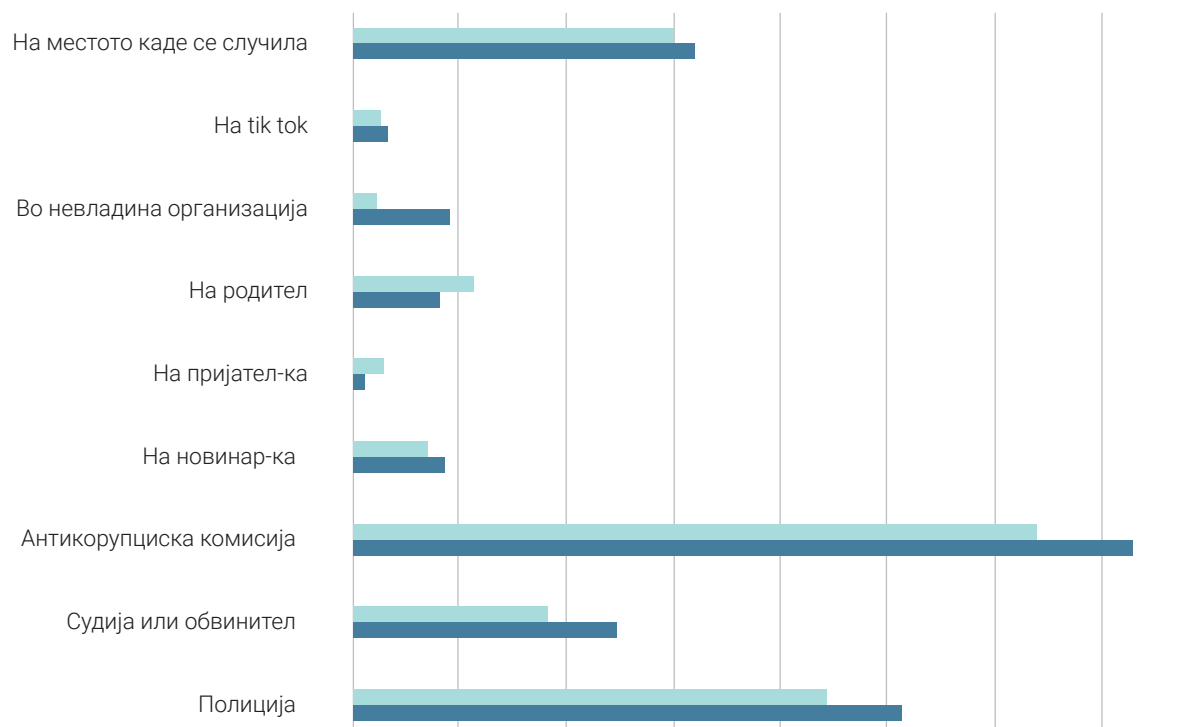
Со t-test на независни примероци утврдена е статистички значајна разлика

Дополнителната анализа покажува значителни подобрувања во корист на институционалното пријавување. Така, по наставата учениците се запознаени дека треба да се пријави во државните институции и во невладиниот сектор.

Намалувањето на опцијата да се пријави кај родители е исто така охрабрувачки показател на независност, и префрлање на товарот за индивидуално справување со корупција врз институциите.

График 3: Знаење каде да се пријави корупција

Доколку просведочите корупција,
каде би ја пријавиле?

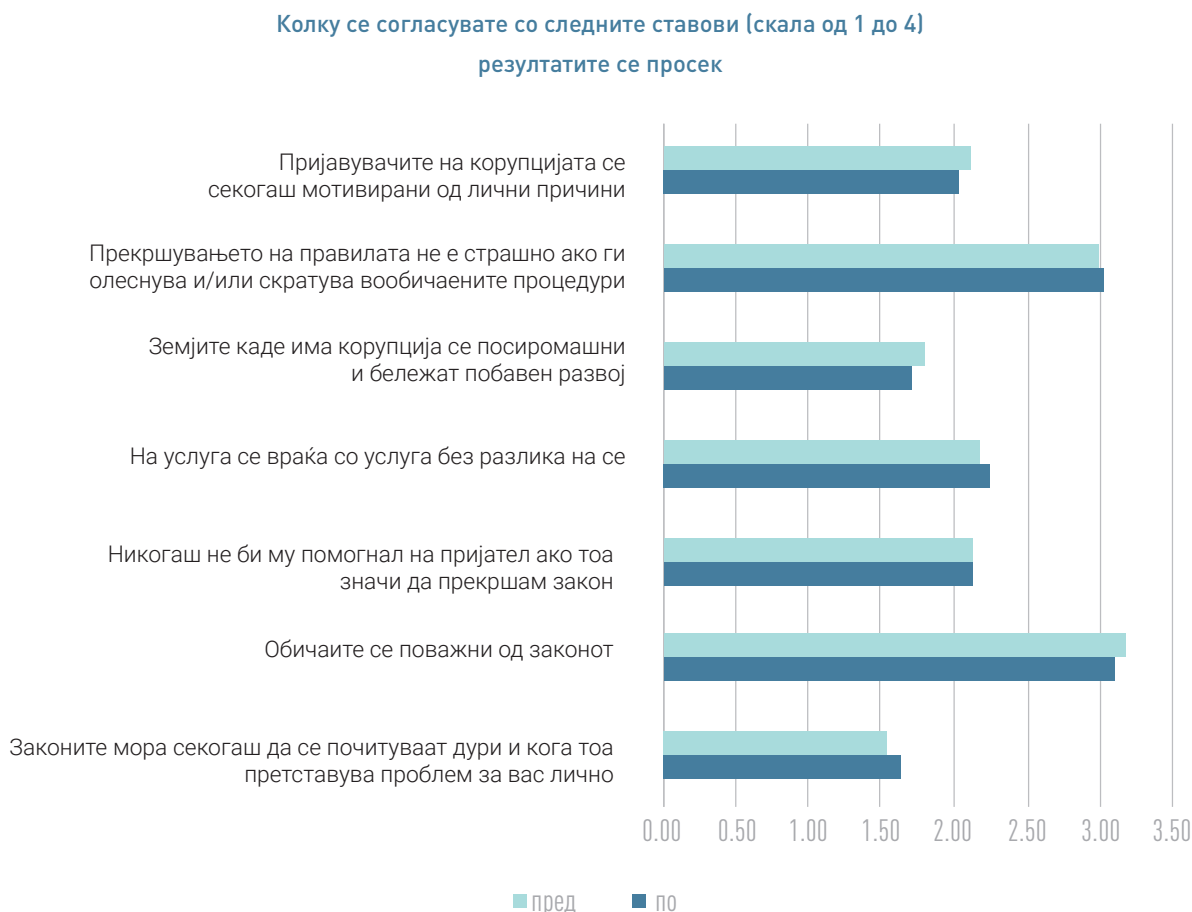
Вредности

За крај, истражувавме неколку основни општествени вредности кои покажуваат наклонетост кон конформизам, следење на закони или преферирање на неформални правила и обичаи. Конформизмот и преференците кон неформалните правила и обичаи се вредносно упориште кое овозможува толеранција на корупцијата. На пример, согласноста дека обичаите се поважни од законите, или пак дека на услуга се враќа со контрауслуга, се вредности кои придонесуваат кон неформално однесување.

За такви седум ставови, учениците имаа можност да се изјаснат во кој степен се согласуваат. Просечната вредност од сите изјави понатаму се рангирали процентуално од сите испитаници.

За разлика од претходните димензии, кратката пилот програма не успеа значително да ги промени овие вредности. Така, во првиот бран резултатот изнесуваше 49,7 а по наставата 50,5. Во деталната анализа исто така не се забележува некое специфично отклонување од општиот заклучок.

График 4: Вредносни ориентации поврзани со корупција

Резултатите во оваа димензија се очекувани бидејќи процесот на промена на вредности не може да зависи од пилот програма од неколку училишни

часови. Истражувањето ја вклучи оваа димензија како контрола за да може да се проверат, низ иден процес на проверки, поместувања во трендови.

Резиме и заклучок

Резултатите од истражувањето покажуваат дека наставните помагала се соодветна алатка за пренесување на знаења за проблемот на корупцијата во земјата, а наставниот процес и наставниците успеаа да го подигнат нивото на знаење на учениците. Доколку за корупцијата се зборува отворено на часовите, и водени од систематски начин на пренесување на знаењето, ќе се постигнат резултати во подобро препознавање на корупцијата, сфаќањето дека таа треба да биде пријавена, и тоа кај институциите.

Потребна е дополнителна работа во подобрување на разбирањето на судирот на интереси, како дел од проблемот на корупцијата. Очекувано, тука подобрувањето на знаењето е најпотребно, и потребно е да се посвети повеќе време за да се пренесе тој концепт.

Меѓутоа, истражувањето уште еднаш го демонстрираше проблемот со поместување на подлабоки вредносни ориентации. Секако дека не може да се очекува неколку часа да придонесат значајно во подобрувања на ова ниво, но

резултатот потсеќа на потребата од дијалог за местото на образованието во борбата против корупција. Притоа, овде се мисли на улогата на процесот во формирање на индивидуата (образование), како индиректен резултат на пренесување на знаење (учење).

Затоа, покрај наставните часови каде директно ќе се зборува за проблемот на корупцијата, истражувањето покажува дека при реформите на образованието треба да се зададат конкретни образовни цели поврзани со градење на личниот интегритет на младите. Се разбира, формалното образование е само еден дел од социјализацијата, но Министерството за образование и наука, во сегашните реформи на основното, и трансформацијата на средното образование потребно е да креира услови во кои комбинацијата на учење и образование ќе продуцира средина за подобрување на фундаменталните вредности. Само на тој начин, можеме да очекуваме дека идните генерации, односно оние кои допрва ќе се образуваат, ќе бидат активни чинители и сојузници во борбата против корупцијата.

Информации за ИДСЦС

ИДСЦС е тинк тенк организација која го истражува развојот на доброто управување, владеењето на правото и европските интеграции на Северна Македонија. ИДСЦС има мисија да ја помогне граѓанската вклученост во носењето на одлуки и да ја зајакне партиципативната политичка култура. Преку зајакнување на слободарските вредности, ИДСЦС придонесува на соживот помеѓу различностите.

Контакт податоци за ИДСЦС

Адреса: ул. Мирослав Крлежа
бр. 52/1 /2, 1000 Скопје
Тел. бр./ факс: +389 2 3094 760 ,
електронска пошта:
contact@idscs.org.mk

Информации за ДКСК

Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) е самостојна и независна во вршењето на работите утврдени со Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси и има својство на правно лице. Државната комисија за спречување корупција применува и иницира примена на законите, поттикнува нормативно и институционално јакнење, креира антикорупциски политики и мерки, презема активности во насока на јакнењето на личниот и институционалниот интегритет, преку едукација и јакнење на свеста за корупцијата и судирот на интереси, промовира меѓуинституционална и меѓународна соработка и развива правна култура, а нејзината мисија е да се воспостави ефикасен систем за превенција и репресија на корупцијата и судирот на интереси.

Контакт-информации за ДКСК:

Адреса: ул. Даме Груев 1, 1000 Скопје
Тел. бр./ факс: +389 2 3215 377 ,
електронска пошта:
contact@dksk.org.mk
www.dksk.mk

Информации за проектот

Проектот „Антикорупциска едукација во средните училишта“, цели кон подигнување на свеста кај младите за корупцијата, зајакнување на нивното знаење за корупција, форми на корупција и алатки за борба против корупцијата, како и зајакнување на нивното знаење за важноста на градење личен интегритет.

Проектот е имплементиран од Институт за демократија „Социетас Цивилис“ – Скопје, заедно со Државната Комисија за спречување корупција, со финансиска поддршка од Амбасадата на Кралството Холандија. Проектните активности се поддржани од Министерството за образование и наука и Бирото за развој на образование на Република Северна Македонија.

